

De impact van macro-economische veranderingen op de IFRS-jaarrekening

Arjan Brouwer, Deborah Meijn, Nina van der Reijden

Received 5 September 2023

Accepted 28 October 2023

Published 14 December 2023

Samenvatting

In dit artikel doen we verslag van de impact van de macro-economische veranderingen op de jaarrekening van ondernemingen die zijn opgenomen in de Euro Stoxx 50-index. De hoge inflatie en stijgende rentes raken de jaarrekening op meerdere gebieden. Dit is zichtbaar in veel jaarrekeningen. De informatieverstopping over de impact van de toenemende volatiliteit op risico's en schattingonzekerheden blijft echter achter. Slechts in uitzonderlijke gevallen laten ondernemingen in 2022 zien wat de impact is van grotere schommelingen in bijvoorbeeld rentes en wisselkoersen op de resultaten door de sensitiviteitsanalyses aan te passen ten opzichte van 2021. Veelal liggen de gehanteerde percentages voor de sensitiviteitsanalyses (beduidend) lager dan de in 2022 werkelijk waargenomen volatiliteit. Op dit punt kunnen ondernemingen de informatieverstopping aan gebruikers verbeteren.

Relevantie voor de praktijk

Veel ondernemingen zijn in 2022 geraakt door de economische en geopolitieke gebeurtenissen en de impact daarvan op inflatie, waaronder stijgende energieprijzen, stijgende rentetarieven en andere effecten van de aanhoudende geopolitieke conflicten, zoals problemen met de toeleveringsketen en tekort aan grondstoffen. In deze economisch onzekere tijden is een goede informatieverstopping over de belangrijkste schattingen en oordelen en de impact van mogelijke alternatieve scenario's van belang voor een goed begrip van de in de jaarrekening opgenomen bedragen en het inzicht in de onzekerheden waarmee de ondernemingen geconfronteerd worden.

Trefwoorden

Inflatie, stijgende rente, hyperinflatie

1. Inleiding

Ondernemingen zijn in 2022 getroffen door diverse wereldwijde economische en geopolitieke gebeurtenissen, waaronder inflatie, stijgende rentetarieven en energieprijzen door aanhoudende geopolitieke conflicten en problemen met de toeleveringsketen, die tot aanzienlijke economische onzekerheden geleid hebben.

In oktober 2022 meldden de Verenigde Naties in hun United Nations monthly briefing on the world economic situation and prospects (Verenigde Naties 2022) dat de jaar-op-jaar inflatie van consumentenprijzen naar een recordhoogte van 11,5% geklommen was in de Europese

Unie. In november 2022 stelt de Europese Centrale Bank (ECB 2022) dat de sterk gestegen prijzen van energie en voedingsmiddelen, knelpunten bij de toelevering en het herstel van de vraag na de covid-pandemie geleid hebben tot een verbreding van de prijsdruk en een stijging van de inflatie. Deze hoge inflatie heeft geleid tot vermindering in de koopkracht van huishoudens en aanzienlijke stijgingen in de productiekosten van bedrijven. De ECB besloot toen de drie basisrentetarieven met 75 basispunten te verhogen naar 2,00%, 2,25% en 1,50%, met daarbij de verwachting om de rentes in de toekomst verder te verhogen, zodat de

inflatie tijdig terugkeert naar zijn doelstelling van 2% op middellange termijn. In het Verenigd Koninkrijk steeg de rente in november eveneens met 75 basispunten, terwijl in de Verenigde Staten de belangrijkste rentetarieven stegen van 0,25% begin 2022 tot 4,5% aan het einde van het jaar.

De zwakte van de USD tot oktober 2022 en de opleving daarna weerspiegelen vooral veranderingen in de verwachtingen over het monetaire beleid en de rente. Deze krachten duwden de EUR/USD in september 2022 onder 0,96 en sinds januari 2023 schommelt de koers rond de 1,10. In oktober 2022 stond de dollar op het hoogste niveau sinds 2000, met een waardeinstijging van 22 procent ten opzichte van de yen, 13 procent ten opzichte van de euro en 6 procent ten opzichte van valuta's van opkomende markten sinds het begin van 2022.

Sinds begin 2021 is ook de inflatie in Turkije fors gestegen. In april 2022 bevestigde het IMF in het World Economic Outlook-rapport IMF (2022) dat in Turkije sprake was van hyperinflatie. Dat betekent dat entiteiten met de Turkse lira als functionele valuta IAS 29 moeten toepassen. In oktober 2022 wordt ook Zuid Sudan aan de lijst met hyperinflatoren landen door het IMF toegevoegd.

Deze macro-economische veranderingen hebben invloed op diverse aspecten van de jaarrekening en het bestuursverslag, zoals waardering van activa en verplichtingen, gevoeligheidsanalyses en informatievervalsing over belangrijke risico's. In dit artikel doen we verslag van onderzoek naar de impact op de jaarrekening van de gestegen inflatie en rente en leggen we de focus specifiek op de volgende aspecten:

- de impact op belangrijke veronderstellingen zoals disconteringsvoet en groeipercentages, met name op waardeverminderingen van activa en pensioenverplichtingen;
- de vraag of er voldoende informatie verstrekt is om de gebruiker in tijden van de huidige economische onzekerheden in staat te stellen de risico's van wijzigingen in rente en inflatie goed in te schatten; en
- informatievervalsing bij eerste toepassing van hyperinflatie.

Hoewel we ook rechtstreekse impact zien door geopolitieke conflicten op waardeverminderingen van activa, bijvoorbeeld van activa in Oekraïne of Rusland, ligt de focus van dit artikel op de macro-economische grootheden en dan vooral rente en inflatie.

In een rapport uit 2013 uitte de European Securities and Market Authority (ESMA) haar bezorgdheid over de kwaliteit van de toelichtingen over aannames en oordelen die ten grondslag liggen aan bijzondere waardeverminderingen van niet-financiële activa in jaarverslagen over 2011 (ESMA 2013). De genoemde tekortkomingen lagen op het gebied van het gebrek aan adequate rechtvaardiging voor bedrijfsplannen en disconteringspercentages, het ontbreken van betekenisvolle informatie over gebeurtenissen die tot bijzondere waardeverminderingen leiden, het buitensporige gebruik van

standaardtaal en het niet-openbaar maken van informatie over aannames die zijn gebruikt bij het bepalen van de realiseerbare waarden. In 2012 rapporteerde de AFM in een themaonderzoek over bijzondere waardevermindering van activa dat ondernemingen individueel materieel bijzonder waardeverminderingverlies grotendeels toelichten conform de vereisten van IAS 36, maar dat deze in de meeste gevallen zeer beknopt waren omschreven (AFM 2012). Zij stelde dat informatie over de specifieke redenen van bijzondere waardeverminderingverliezen waardevol is voor de belegger. Dit geldt des te meer wanneer in het recente verleden relatief grote overnames zijn gedaan.

Eerder zijn soortgelijke zorgen geuit in een onderzoek van Backhuijs and Bosman (2010), die constateerden dat relatief weinig informatie wordt verstrekt over de belangrijkste veronderstellingen voor de bepaling van de realiseerbare waarde van goodwill in de impairment test. Dit geldt evenzo voor de informatie over de gevoeligheid van de op de balans opgenomen goodwill voor mogelijke toekomstige wijzigingen in de belangrijkste veronderstellingen. In aanvulling hierop liet Glendening (2012) zien dat voor jaarrekeningposten met een belangrijke onzekerheid waaraan een gevoeligheidsanalyse toegevoegd is, de relatie met de beurskoers zwakker is dan wanneer dit niet het geval is. Van Daelen and De Groot (2014) stellen dat de in de wet- en regelgeving verankerde toelichtingsvereisten over risico's niet op zichzelf staan, maar antwoord zijn op kritiek en vragen van stakeholders naar informatievervalsing over risico's en risicomanagement.

In het in 2022 gepubliceerde jaarlijkse statement met betrekking tot de verslaggevingonderwerpen waar ESMA en nationale toezichthouders bijzondere aandacht aan zullen besteden benoemt ESMA de impact van de macro-economische gebeurtenissen als speerpunt (ESMA 2022): *“ESMA observes that the current macroeconomic environment, resulting from a combination of remaining pandemic-related effects, inflation, increase in the interest rates, deterioration of the business climate, geopolitical risks and uncertainties regarding future developments, pose significant challenges to issuers and their operations. ESMA urges issuers to (i) assess and reflect the impacts that the macroeconomic environment and uncertainties will have on their financial statements (for example, on the issuer's ability to continue as a going concern or the impacts of energy costs on their operations) and (ii) provide clear and detailed disclosures to ensure that investors obtain relevant, accurate and timely information.”*

In dit artikel presenteren we de resultaten van onderzoek naar de impact van de macro-economische veranderingen in de jaarverslaggeving over het boekjaar 2022 van de grootste Europese beursgenoteerde ondernemingen. In paragraaf 2 wordt de onderzoekspopulatie beschreven. In paragraaf 3 presenteren we de resultaten van het empirisch onderzoek. We sluiten het artikel af in paragraaf 4 met de conclusies uit het onderzoek.

2. De onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie voor dit onderzoek bestaat uit de 50 ondernemingen die de EURO STOXX 50 vertegenwoordigen. De totale marktkapitalisatie van deze onderzochte ondernemingen bedraagt EUR 4.127 miljard¹ per 31 juli 2023. Verwezen wordt naar de bijlage voor een overzicht van de onderzochte jaarverslagen. De index bevat ondernemingen uit België, Duitsland, Finland, Frankrijk, Ierland, Italië, Nederland en Spanje. Met respectievelijk 41,4%, 26,4% en 13,8% zijn Franse, Duitse en Nederlandse bedrijven het meest vertegenwoordigd in de index. 11 van de 50 ondernemingen in de onderzoekspopulatie komen uit de financiële sector (banken en verzekeringen). Hoewel voor deze ondernemingen de toelichtingen rond economische factoren zoals rente of wisselkoerse veel uitgebreider zijn dan in andere sectoren, wijken de conclusies in het onderzoek voor deze deelpopulatie niet belangrijk af van de conclusies voor de totale populatie.

Zoals uit Tabel 1 blijkt, hebben de onderzochte ondernemingen gezamenlijk EUR 15 biljoen aan activa en EUR 2,2 biljoen eigen vermogen. Het gemiddelde eigen vermogen van deze entiteiten steeg met EUR 2 miljard naar EUR 45 miljard vergeleken met 2021. Gezamenlijk realiseerden deze ondernemingen een omzet van EUR 3,1 biljoen omzet, wat gemiddeld neerkomt op EUR 61 miljard per onderneming – een stijging van EUR 11 miljard vergeleken met 2021. Alle ondernemingen rapporteren een omzetstijging ten opzichte van een jaar eerder. Voor 14 van de 50 ondernemingen daalde het resultaat na belastingen, terwijl het gemiddeld voor alle ondernemingen van EUR 5,3 miljard naar EUR 6 miljard gestegen is.

Tabel 1. Kenmerken van de onderzoekspopulatie.*

	Totaal	Gemiddeld	Mediaan
Totaal activa 2022 (EUR miljoen)	15,195,248	303,905	120,411
Totaal activa 2021 (EUR miljoen)	13,972,899	279,458	113,644
Totaal eigen vermogen 2022 (EUR miljoen)	2,236,451	44,729	38,537
Totaal eigen vermogen 2021 (EUR miljoen)	2,128,088	42,562	36,007
Omzet 2022 (EUR miljoen)	3,068,719	61,374	36,219
Omzet 2021 (EUR miljoen)	2,496,426	49,929	28,374
Aantal omzetstijging	50 (100%)		
Aantal omzetsdaling	0 (0%)		
Totaal van resultaat na belastingen 2022 (EUR miljoen)	299,191	5,984	4,213
Totaal van resultaat na belastingen 2021 (EUR miljoen)	263,651	5,273	4,109
Aantal resultaatstijging	36 (72%)		
Aantal resultaatdaling	14 (28%)		

* AbInBev, CRH Plc, Prosus NV en TotalEnergies SE hanteren USD als presentatie valuta. De financiële resultaten zijn omgerekend met een slotkoers van USD/EUR 0.9376 per 30 december 2022 en 0.8829 per 31 december 2021 op basis van de informatie van de European Central Bank - Statistical Data Warehouse.

3. Resultaten empirisch onderzoek

3.1. Bestuursverslag

Op grond van de EU Accounting Directive² geven ondernemingen in het bestuursverslag een overzicht van de ontwikkeling en de resultaten van de bedrijfsactiviteit en van de financiële positie van de onderneming, alsmede een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden. Ook bevat het bestuursverslag informatie omtrent de verwachte ontwikkeling van de onderneming. Specifiek voor beursgenoteerde ondernemingen geldt dat het bestuur op grond van de EU Transparency Directive³ expliciet moet verklaren dat het jaarverslag een getrouw overzicht geeft van de ontwikkeling en de resultaten van het bedrijf, alsmede een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden. Bij veel ondernemingen zullen de stijgende inflatie en rente relevant zijn in het kader van de bespreking van de ontwikkelingen in het boekjaar en de risico's en onzekerheden voor de toekomst.

Tabel 2. Informatie over inflatie en rente in het bestuursverslag.

	Resultaatanalyse		Risicoanalyse		Toekomstparagraaf	
	n	%	n	%	n	%
Stijgende inflatie	30	60	30	60	24	48
Stijgende rentepercentages	21	42	33	66	16	32
Hyperinflatie	10	20	1	2	2	4

Uit Tabel 2 blijkt dat respectievelijk 33 en 30 ondernemingen stijgende rentepercentages en een aanhoudende hoge inflatie als belangrijk risico thema hebben benoemd. In de resultaatanalyse over 2022 was zowel de stijgende inflatie (60%) als de stijgende rentepercentages (42%) een terugkerend onderwerp. Ongeveer de helft van de ondernemingen (48%) ziet aanhoudende hoge inflatie als risico voor het komende jaar en 32% bespreekt stijgende/hoge rentepercentages. In lijn hiermee stelt de ECB in juli 2023 dat de eerdere renteverhogingen krachtig doorwerken in de financieringsvoorwaarden en geleidelijk aan effect beginnen te hebben in de hele economie. Entiteiten die moeten herfinancieren in 2023 zullen met hogere rentepercentages te maken hebben.

We hebben de jaarverslagen van alle ondernemingen in het onderzoek doorzocht op de termen IAS 29 en hyperinflatie. De helft (25) van de onderzochte ondernemingen geeft aan in aanraking te komen met hyperinflatie door dochterondernemingen in landen met een hyperinflationaire valuta. Tien ondernemingen benoemen hyperinflatie in de analyse van de ontwikkelingen en prestaties over het afgelopen jaar. Slechts één onderneming benoemt hyperinflatie als een belangrijk risico in de risicoparagraaf en

twee ondernemingen besteden hier aandacht aan als onderdeel van de toekomstparagraaf.

3.2. Jaarrekening

De jaarrekening kan op verschillende manieren worden beïnvloed door de macro-economische effecten, bijvoorbeeld doordat deze impact hebben op toe te passen grondslagen (bijvoorbeeld in geval van hyperinflatie) of bij het maken van schattingen. Van de 50 ondernemingen hebben er 32 in de jaarrekening aandacht besteed aan de economische en geopolitieke gebeurtenissen in 2022 in de algemene toelichting, de paragraaf over belangrijke schattingen of een separate noot. Airbus SE legt aan het begin van de grondslagen in een algemene toelichting uit op welke wijze de jaarrekening door de macro-economische ontwikkelingen is beïnvloed en waar in de jaarrekening de lezer hierover meer informatie kan terugvinden.

Figuur 1. Best practice algemene toelichting impact macro-economische ontwikkelingen op de jaarrekening, Airbus SE Financial Statements 2022, pagina 15.

3. Macroeconomic Environment

In 2022, the Company has been operating in an adverse macroeconomic environment in light of high inflation, energy crisis, increasing interest rates, but also remaining effects of the COVID-19 pandemic.

During 2022, the Company experienced increases in its labour rates, due to wage increases but also through the distribution of exceptional premiums granted to employees to help them face inflation and the energy crisis. Furthermore, it also faced increases in raw material and energy costs. The main impacts of inflation on the Company's Consolidated Financial Statements have been assessed (see "– 3: Revenue and Gross Margin"). In particular, the Company concluded that the main material effect on the margin of its overtime contracts or on the provision for loss at completion of the onerous contracts

In addition, COVID 19 continued to cause impacts on the Company's business especially related to its sales and operations in China.

This environment has further increased the Company's exposure to supply chain disruption, already impacted by the consequences of Russia's invasion of Ukraine (see "– Note 2: Ukraine Crisis"). This supply chain disruption caused shortage or delay of materials and parts, hampering the Company's production ramp-up. On the A320 Family programme, the ramp-up trajectory has been adapted with suppliers. The

een goed begrip van de jaarrekening. Met betrekking tot belangrijke schattingen vereist IAS 1 dat een entiteit informatie verschaft over de veronderstellingen betreffende de toekomst en andere belangrijke bronnen van schattingonzekerheden. Met betrekking tot die activa en verplichtingen moet de toelichting hun aard en hun boekwaarde aan het eind van de verslagperiode vermelden (IAS 1.125).

De aard en omvang van de verstrekte informatie is afhankelijk van de aard van de schatting en veronderstellingen, maar op grond van IAS 1.129 moet hierbij worden gedacht aan:

- a) de aard van de veronderstelling of andere schattingonzekerheden;
- b) de gevoeligheid van de boekwaarden voor de methodes, veronderstellingen en schattingen die aan hun berekening ten grondslag liggen, met inbegrip van de redenen van die gevoeligheid;

recognised as of 31 December 2022 was related to its A400M contract.

Furthermore, the strengthened US dollar *versus* the euro had a negative impact on the mark to market valuation of the hedge portfolio, while higher interest rates led to a decrease in the bonds portfolio (for more details, see "– Note 37.3: Financing Liabilities" and "– Note 26: Other Financial Assets and Other Financial Liabilities"). The increase in interest rates also resulted in a decrease of the defined benefit obligations of the pension plans, only partly offset by a decline in pension plan assets (see "– Note 32: Post-Employment Benefits"). Associated increases in discount rates did not result in any further long-term assets impairment charges (see "– Note 20: Intangible Assets").

Company is now progressing towards a monthly production rate of 65 aircraft by the end of 2024 and 75 in 2026. The A330 monthly production rate increased to around three at the end of 2022 as planned and the Company now targets to reach rate four in 2024. The A350 monthly rate is now around six aircraft. In order to meet growing demand for widebody aircraft as international air travel recovers, and following a feasibility study with the supply chain, the Company is now targeting a monthly production rate of nine A350s at the end of 2025.

3.2.1. Belangrijke schattingen

In de Basis for Conclusions bij IAS 1 geeft de IASB aan dat het bepalen van de boekwaarde van sommige activa en passiva een schatting vereist van de effecten van onzekere toekomstige gebeurtenissen op die activa en passiva aan het einde van de verslagperiode. Denk hierbij aan het bepalen van de realiseerbare waarde van activa, de te hanteren prijzen en disconteringsvoeten bij het bepalen van voorzieningen of de verwachte loonstijgingen met het oog op pensioenverplichtingen. Ongeacht hoe zorgvuldig een onderneming deze schattingen maakt, er zal een schattingonzekerheid begrepen zijn in het op de balans opgenomen bedrag. Informatie over die schattingonzekerheid is van belang voor

- c) de verwachte afloop van een onzekerheid en de breedte van redelijkerwijs te verwachten mogelijke uitkomsten in het volgende boekjaar ten aanzien van de boekwaarden van de desbetreffende activa en verplichtingen; en
- d) een toelichting op de aangebrachte wijzigingen in veronderstellingen die in het verleden zijn gemaakt met betrekking tot die activa en verplichtingen, indien de onzekerheid blijft bestaan.

Unicredit neemt in de 2022 jaarrekening een gedetailleerde toelichting op van de macro-economische ontwikkelingen, de gehanteerde scenario's en de impact op de belangrijkste schattingen in de jaarrekening.

Figuur 2. Best practice toelichting van de impact van de macro-economische ontwikkelingen op de gehanteerde scenario's en belangrijke schattingen, UniCredit 2022 Annual Reports and Accounts, pagina 200–203.

Additionally, ESMA issued a public statement ("European common enforcement priorities for 2022 Annual Financial Reports") indicating the most relevant areas for monitoring and assessing the application of the reporting requirements for 2022 Year End financial statements. In particular, ESMA observes the need to assess and reflect on financial statements the effects arising from the current macroeconomic environment (pandemic, inflation, higher interest rates, deterioration of business climate, geopolitical risks and uncertainties regarding future outlook) and reiterates the matters included in its previous Public Statements (i.e., October 2021 and June 2022) with reference to going concern, impairment of assets, estimation uncertainty, significant judgements, and presentation of financial statements.

In the context of persisting uncertainty explained above and considering the aforementioned ESMA communication, UniCredit group has defined different macro-economic scenarios, to be used for the purposes of the evaluation processes of 2022 Consolidated financial statements. In particular, in addition to the "Baseline" scenario (so called "Mild Recession"), which reflects the expectations considered most likely concerning macro-economic trends, a Downturn Scenario (so called "Severe Recession") has been outlined, the latter reflecting a downward forecast of the macroeconomic parameters and consequently in the expected profitability of the business; in light of the persistent level of uncertainty, no positive scenario was included in the approach (thus, the positive scenario was weighted at zero percent). These scenarios are used for the DTA sustainability test and for LLP calculation.

The paragraphs below provide a detailed description of the characteristics associated with the above scenarios.

Features of the scenarios

- **Baseline scenario:** it is the main reference scenario, underlying the budget for 2023, and the projections for 2024 and 2025. Such scenario assumes - in terms of macro-economic conditions - moderate Gross Domestic Product (i.e., GDP) growth compared with previous scenario, with a downside in 2023 mostly based on evolution of conflict and its direct consequences. Major headwinds to stronger growth continued to be high energy prices, weak global trade and persistent supply shortages, even if no major rationing of gas is expected to be needed. In particular, the baseline scenario embeds the following assumptions: (i) no material gas rationing in most of countries; country's counter actions (high storage level and gas savings) are assumed to be able to compensate a very low (also a shutdown, at a certain moment) gas supply from Russia; (ii) high inflation for the years 2022 -2024, in line with higher energy, food and commodity prices; (iii) ECB monetary policy expected to remain tight up to mid 2024; and (iv) Russia Sovereign Rating at CCC from the last quarter 2022 to 2025. In Italy and Germany, no growth is foreseen in 2023, followed by an increase in Real GDP growth rates in 2024 and 2025; for Central and Eastern Europe (incl. Austria and excluding Russia), the Real GDP is expected to increase in 2023 with a further additional spike in the following 2 years; for Russia a growth shock is assumed in 2023, while growth will resume in 2024 and 2025. With reference to FX rates, the Baseline scenario assumes the Russian ruble depreciation over time, mainly explained by: i) export volumes falling due to embargo; ii) import spending higher than in 2022 as import flows from new trade routes; iii) financial account of the Balance of Payments likely to be characterized by flight of foreign capital also considering the decision of several Multinational Corporations to exit from Russian market. Inflation in Eurozone will start to decrease in 2023, but remaining high on yearly average. Uncertainties/risks of higher inflation in the medium term persist, also considering that ECB expectations for 2024 and 2025 remain higher than medium/term inflation target of 2%. With reference to the interest rate, market futures are priced in a significant hawkish approach from ECB in the coming months. The 10Y BTP-Bund spread is not assumed to have a relevant pressure.

(.....).

Zoals hiervoor aangegeven hebben 32 ondernemingen op enerlei wijze informatie verstrekt over de impact van de macro-economische ontwikkelingen op de jaarrekening. Hierna gaan we specifiek in op de verstrekte informatie over de schattingen ten aanzien van impairment testing en pensioenverplichtingen.

3.2.1.1. Waardevermindering van activa (IAS 36)

De onderzochte ondernemingen hebben in totaal voor EUR 684 miljard goodwill, EUR 584 miljard overige immateriële activa, EUR 1.482 miljard materiële vaste activa (PP&E) en EUR 382 miljard right-of-use activa opgenomen. Het totaal van de materiële en immateriële vaste activa van de onderzochte ondernemingen bedraagt derhalve EUR 3.132 miljard.

Van de 50 ondernemingen hebben 49 ondernemingen goodwill en 50 overige immateriële activa opgenomen. Deze ondernemingen hebben allemaal een grondslag opgenomen voor de waardering ervan. Bij 49 ondernemingen is een post materiële activa inclusief right-of-

use activa (leases) opgenomen en 49 ondernemingen hebben een grondslag opgenomen. Zie ook Tabel 3.

Van de 49 entiteiten die goodwill op hun balans hebben, heeft de impairment toets in 18 gevallen tot een afwaardering geleid. De totale afwaardering van EUR 3 miljard op de totale goodwill van EUR 684 miljard komt uit op een gemiddelde van 0,47% of 2,67%, als het alleen wordt gerelateerd aan de goodwill die is afgewaardeerd.

Bij 42 (84%) ondernemingen is de waardering van goodwill aangemerkt als een belangrijke schatting, bij overige immateriële activa is dat het geval bij 37 (74%) van de ondernemingen, bij materiële vaste activa inclusief right-of-use assets bij 37 (74%) ondernemingen.

In totaal hebben 18 (36%) ondernemingen een impairment van goodwill verantwoord. Een impairment van overige immateriële activa is verantwoord door 34 (68%) ondernemingen (4 terugnemingen) waarbij 18 ondernemingen hebben toegelicht wat de reden voor de impairment was. Een impairment van materiële vaste activa is verantwoord door 38 ondernemingen (17 terugnemingen), waarbij 19 ondernemingen de reden

Tabel 3. Kenmerken immateriële en materiële vaste activa.

	Goodwill		Overige IMVA		MVA (inclusief RoU assets)	
	n	%	n	%	n	%
Totaal	50	100	50	100	50	100
Post opgenomen op balans	49	98	50	100	49	98
Grondslag voor waardering toegelicht	49	98	50	100	49	98
Grondslag voor impairment test toegelicht	50	100	49	98	44	88
Waardering en/of impairment test aangemerkt als belangrijke schatting	42	84	37	74	37	74
Impairment verantwoord	18	36	34	68	38	76
Terugneming impairment	-	-	4	8	17	34
Redenen voor impairment toegelicht	-	-	18	36	19	38

voor de impairment hebben toegelicht. De oorlog in Oekraïne en de impact hiervan op Russische dochterondernemingen en afschrijvingen van IT-projecten waren drijvende factoren voor een groot deel van de impairments waarvoor de reden is toegelicht. De resultaten laten zien dat de reden van de impairment in veel gevallen niet is toegelicht. Dit is in lijn met de bevindingen van Kuiper and Ter Hoeven (2013).

IAS 36 schrijft voor welke procedures een entiteit moet toepassen om te waarborgen dat haar activa niet tegen een hoger bedrag worden opgenomen dan hun realiseerbare waarde. Voor goodwill en immateriële vaste activa met een onbepaalde gebruiksduur of die nog in gebruik moeten worden genomen, moet jaarlijks een impairment test worden uitgevoerd. Hierbij wordt de realiseerbare waarde vergeleken met de boekwaarde van de kasstroomgenererende eenheid. De realiseerbare waarde wordt gedefinieerd als de hoogste van de bedrijfswaarde (value in use) en de opbrengstwaarde (fair value less costs to sell). Daarnaast geldt voor alle materiële en immateriële vaste activa die in de scope van IAS 36 vallen, inclusief die hiervoor genoemd, dat de onderneming dient vast te stellen of er indicaties voor een impairment aanwezig zijn (IAS 36.98). De aanhoudende impact van COVID-19, de effecten van de Russische invasie van Oekraïne, stijgende inflatie en rentetarieven, klimaatgerelateerde problemen en de algemene macro-economische en geopolitieke omgeving kunnen alle indicatoren van een impairment zijn en het ligt dan ook voor de hand dat veel ondernemingen in 2022 een impairment test hebben uitgevoerd. In haar statement ten aanzien van de toezichtsprioriteit en 2022 geeft ESMA aan dat ze verwacht dat ondernemingen de stijgende rentes en daaraan gerelateerde toename van de bij de impairment test te hanteren disconteringsvoet en de volatiliteit en stijging van commodityprijzen goed in ogenschouw nemen bij impairment testing en de te verstrekken toelichting daarover. ESMA (2022) geeft in dit kader onder andere aan dat “ESMA expects that issuers (i) ensure that potential indications of impairment are identified and acted upon on a timely basis, (ii) explain the impact of the increasing interest rates on impairment tests (e.g., potential changes in WACC) and (iii) consider adjustments to the range of reasonable possible changes in assumptions in their sensitivity analysis.”

Op grond van IAS 36, par. 134 moeten de gebruikte veronderstellingen en inputfactoren die ten grondslag liggen aan de berekening van de realiseerbare waarde worden toegelicht. In aanvulling op de algemene bepalingen ten aanzien van de toelichting over belangrijke schattingen uit IAS 1, vereist IAS 36 onder andere toelichting van de belangrijkste assumpties die ten grondslag liggen aan de kasstroomprojecties, de disconteringsvoet en de groeivoet die wordt gehanteerd om de kasstromen te extrapoleren naar de periode die specifiek is ingeschat op basis van de budgetten. In Figuur 3 is een goed voorbeeld opgenomen over de belangrijkste schattingselementen in de impairment test van CRH plc.

IAS 36.134 verplicht verder dat als een redelijke verandering van een belangrijke veronderstelling leidt tot een lagere boekwaarde dan de realiseerbare waarde (IAS 36.134f), de onderneming de volgende toelichting moet geven:

- het bedrag waarmee de realiseerbare waarde van de eenheid (groep van eenheden) haar boekwaarde overschrijdt;
- de waarde die wordt toegekend aan de belangrijkste veronderstelling; en
- de waarde waarmee de belangrijke veronderstelling moet veranderen, zodat de realiseerbare waarde van de eenheid (groep van eenheden) gelijk is aan haar boekwaarde. Hierbij moet rekening worden gehouden met eventuele gevolgeffecten van de wijziging op andere variabelen die worden gebruikt om de realiseerbare waarde te meten.

Een goed voorbeeld van een dergelijke toelichting is opgenomen door EssilorLuxottica, zoals weergegeven in Figuur 4.

We hebben ons in het onderzoek geconcentreerd op twee elementen die toegelicht moeten worden als een onderneming de realiseerbare waarde bepaalt op basis van een model waarbij verwachte kasstromen worden verdisconteerd en die in 2022 naar verwachting bij veel ondernemingen sterk zijn beïnvloed door de hiervoor geschetste ontwikkelingen: de disconteringsvoet en het groeipercentage. De disconteringsvoet wordt gebruikt om de verwachte kasstromen contant te maken om de tijdswaarde van geld en de activa-specifieke risico's die niet in de kasstromen zijn opgenomen uit te drukken.

Figuur 3. Best practice – voorbeeld van de toelichting rond de belangrijkste schattingen bij een impairment test, CRH plc, 2022 Annual Report and Form 20-F, pagina 182 en 212.

Major sources of estimation uncertainty: Projected EBITDA (as defined) margin, long-term growth and pre-tax discount rates*

The impairment testing process requires management to make significant judgements and estimates regarding the future cash flows expected to be generated by CGUs to which goodwill has been allocated. In assessing value-in-use net cash flow forecasts are extrapolated using **long-term growth rates** to determine the basis for an annuity-based terminal value. These net cash flow forecasts reflect volume, price and cost (including the cost of carbon where applicable) assumptions in addition to other cash flow movements. **EBITDA (as defined)* margin** is deemed an appropriate measure for assessing the estimation uncertainty associated with price and cost assumptions. Future cash flows, including the terminal value, are discounted to their present value using a **pre-tax discount rate** that reflects current market assessments of the time value of money and the risks specific to the asset for which the future cash flow estimates have not been adjusted. The estimates of future cash flows exclude cash inflows or outflows attributable to financing activities and income tax. Management periodically evaluates and updates the estimates based on the conditions which influence these variables.

The assumptions and conditions for determining impairments of goodwill reflect management's best assumptions and estimates, but these items involve inherent uncertainties described above, many of which are not under management's control.

As a result, the accounting for such items could result in different estimates or amounts if management used different assumptions or if different conditions occur in future accounting periods. A detailed discussion of the impairment methodology applied, key assumptions used and related sensitivity analyses by the Group in the context of goodwill is provided in note 14 to the Consolidated Financial Statements.

Significant goodwill amounts

The goodwill allocated to the Americas Cement, AMAT South (Americas Materials segment) and the Building Products (Building Products segment) CGUs account for between 11% and 32% of the total carrying amount shown on page 210.

The goodwill allocated to each of the remaining CGUs is less than 10% of the total carrying value in all other cases. The additional disclosures required for the three CGUs with significant goodwill are as follows:

	Americas Cement		AMAT South		Building Products	
	2022	2021	2022	2021	2022	2021
Goodwill allocated to the cash-generating unit at balance sheet date	\$2,125m	\$2,157m	\$981m	\$944m	\$2,895m	\$2,964m
Discount rate applied to the cash flow projections (real pre-tax)	8.1%	7.5%	8.2%	8.3%	8.4%	8.3%
Average EBITDA (as defined)* margin over the initial 5-year period	48.3%	53.8%	15.4%	17.9%	20.1%	19.1%
Value-in-use (present value of future cash flows)	\$10,050m	\$10,749m	\$5,936m	\$5,041m	\$18,050m	\$14,831m
Excess of value-in-use over carrying amount	\$5,199m	\$5,953m	\$3,524m	\$2,749m	\$11,363m	\$9,191m
Long-term growth rates	1.9%	1.8%	1.9%	1.8%	1.9%	1.8%

Figuur 4. Best practice voorbeeld van de toelichting van de sensitiviteit voor een verandering in belangrijke veronderstellingen inclusief headroom, EssilorLuxottica, Universal Registration Document 2022, pagina 227.**10.1.2. Impairment test of goodwill**

The annual impairment test on goodwill was performed at an interim date during the annual period. Moreover, as required by IAS 36, the Group assessed whether any impairment indicator existed as at December 31, 2022. Following the last assessment, management did not identify any impairment indicators, accordingly no additional impairment test on Goodwill was performed as of December 31, 2022.

Impairment tests are performed using the methodology described in Note 1.12 of the Significant accounting principles.

The value in use of each group of CGUs was therefore determined based on discounted cash flows. The cash flows are derived from the 2023 budget estimate and medium-term projections consistent with the 5-year outlook (2022-2026) established by Management and presented during the EssilorLuxottica's Capital Market Day on September 14, 2022.

The Weighted Average Cost of Capital (WACC) applied to each group of CGUs are reported below. The growth rates used to determine terminal values are around 3% (ranging from 1.3% and 1.6% in the annual impairment test performed for the year ended December 31, 2021).

In %	WACC
Professional Solutions	9.5%
Direct to Consumer – Optical	9.5%
Direct to Consumer – Sun	9.1%

No impairment loss has been recognized in the consolidated statement of profit or loss in 2022 nor in 2021.

The table below shows, for each group of CGUs, the percentage of the headroom over the tested net carrying amount (column: *Surplus of recoverable amount over the net carrying amount*) as well as the approximate WACC which would lead the difference between recoverable amount and net carrying amount equal to zero (column: *Break-even WACC*).

In % / Bps	Surplus of recoverable amount over the net carrying amount	Break-even WACC
Professional Solutions	18%	~ 10.5%
Direct to Consumer – Optical	51%	~ 12.5%
Direct to Consumer – Sun	>100%	~ 15.5%

Moreover, with all other parameters remaining equal, a decrease of 100 basis points in the long-term growth rate would not generate any impairment loss on the net amount of goodwill allocated to each group of CGUs as of the date of the impairment tests.

Tabel 4. Toelichting over disconteringsvoet en groeivoet.

	Disconteringsvoet		Groeivoet	
	n	%	n	%
Toelichting veronderstellingen				
Bandbreedte of meerdere percentages vermeld	40	80	26	52
Een enkel percentage vermeld	6	12	19	38
Geen toelichting van het percentage	4	8	5	10
Totaal	50	100	50	100
Toegepaste rate(s) gestegen t.o.v. 2021	40	87	19	42
Toegepaste rate(s) gedaald t.o.v. 2021	5	11	3	7
Toegepaste rate(s) gelijk t.o.v. 2021	1	2	23	51
	46	100	45	100
Toelichting sensitiviteit				
Vermelding van aanpassing die leidt tot impairment	13	26	11	22
Vermelding impact van x% aanpassing op realiseerbare waarde	22	44	16	32
Vermelding dat geen redelijke verandering tot een bijzondere waardevermindering zou leiden	7	14	8	16
Niet vermeld en/of niet van toepassing	8	16	15	30
	50	100	50	100
Gehanteerd percentage voor sensitiviteitsanalyse				
0,5%	11	50	8	50
1%	6	27	6	38
Anders	5	23	2	12
	22	100	16	100
Gehanteerd percentage voor sensitiviteitsanalyse				
Hoger dan 2021	1	5	-	-
Lager dan 2021	-	-	-	-
Gelijk aan 2021	20	90	16	100
Methode gewijzigd	1	5		
	22	100	16	100

Disconteringsvoet

Uit ons onderzoek komt naar voren dat 46 van de 50 ondernemingen de bij de uitgevoerde impairment test gehanteerde disconteringsvoet hebben toegelicht. Veruit het grootste gedeelte hiervan, 40 ondernemingen (of 80%), geeft meerdere percentages aan of een bandbreedte en zes ondernemingen (12%) gebruiken een enkel percentage. Vier ondernemingen lichten de disconteringsvoet niet toe – met name ondernemingen die geen of geen materiële goodwill hebben. Bij 40 ondernemingen werd in 2022 een hogere (gemiddelde) disconteringsvoet gehanteerd, bij vijf ondernemingen een lagere en bij één onderneming was de disconteringsvoet in 2022 gelijk aan die in 2021. De gemiddeld door alle ondernemingen gehanteerde disconteringsvoet steeg van 8,8% in 2021 naar 10,7% in 2022. De mediaan steeg van 8,0% naar 9,6%.

Als een redelijke verandering van een belangrijke veronderstelling zou leiden tot een impairment, vereist IAS 36.134 dat een onderneming toelicht welke verandering van de veronderstelling tot impairment zou leiden. Acht ondernemingen hebben geen vermelding opgenomen over sensitiviteit en zeven ondernemingen vermelden dat er geen sprake is van de hiervoor bedoelde situatie. Opvallend is dat van de 35 ondernemingen die wel informatie over sensitiviteit opnemen, slechts 13 ondernemingen daadwerkelijk de hiervoor bedoelde

wijziging vermelden, die leidt tot impairment. De andere 22 ondernemingen vermelden het effect van een bepaalde wijziging in de disconteringsvoet zonder aan te geven bij welke wijziging een impairment op zou treden. Opvallend daarbij is dat nagenoeg alle ondernemingen daarbij in 2022 hetzelfde percentage gebruiken als in 2021, meestal 0,5% of 1,0% wijziging van de disconteringsvoet. Dit is opvallend, aangezien de ontwikkelingen in 2022 zorgen voor een hogere volatiliteit van de rentes en daarom aanleiding geven om informatie te verstrekken over de sensitiviteit voor mogelijk grotere wijzigingen in de disconteringsvoet. De daadwerkelijke toenames van de disconteringsvoeten in 2022 gaan de 0,5% en 1,0% ver te boven.

Groeipercantage

IAS 36.36 stelt dat voor de kasstroomprognoses na de initiële periode van maximaal 5 jaar waarvoor specifieke budget informatie wordt gebruikt, gebruik wordt gemaakt van extrapolatie op basis van een groeivoet. Dit percentage is stabiel of neemt af, tenzij een stijging van het percentage aansluit bij objectieve informatie over patronen over de levensduur van een product of sector. Waar dat gepast is, is het groeipercantage nul of negatief.

Uit Tabel 4 blijkt dat ook voor de groeivoet de meerderheid, maar wel een lager aantal dan bij de disconteringsvoet, meerdere percentages of een bandbreedte

toelicht (26 ondernemingen, 52%). De gemiddelde groeivoet is minder gestegen dan de disconteringsvoet. De gemiddelde groeivoet is gestegen van 2,2% naar 2,7% en de mediaan is gestegen van 1,8% naar 2,0%. Van de 45 ondernemingen die een groeivoet toelichten, hebben 23 deze gelijk gehouden aan de groeivoet die in 2021 is gehanteerd. Vergelijkbaar met de sensitiviteitsanalyse voor de disconteringsvoet lichten de meeste ondernemingen toe wat de impact is van een wijziging van de groeivoet met een bepaald percentage (16 ondernemingen versus 11 ondernemingen die aangeven bij welke wijziging sprake is van een impairment). Nagenoeg alle ondernemingen hanteren hierbij een percentage van 0,5% of 1,0% en bij alle ondernemingen is dat percentage gelijk aan het percentage dat in 2021 is gehanteerd.

3.2.1.2. Pensioenverplichtingen

De hoge inflatie en rente hebben verschillende effecten op de omvang van pensioenverplichtingen. In zijn speech getiteld “Inflatie en pensioenen: licht aan de horizon” gaat DNB-president Klaas Knot hierop in en stelt (Knot 2023): *“Om simpel te beginnen: we weten dat inflatie de ontwaarding van geld betekent. Voor een pensioendeelnemer betekent dit dat het opgebouwde pensioenkapitaal als gevolg van inflatie minder koopkrachtig wordt. Maar dit is niet het hele verhaal. Werknemers krijgen een loon – en een deel van dat loon bestaat uit pensioenpremies. In de praktijk stijgen de nominale lonen als de prijzen stijgen. Dit hebben we recent voor een deel ook gezien. De lonen stegen, alhoewel nog niet overal in dezelfde mate als de inflatie. En de pensioenpremies stijgen dus mee. Bovendien worden de premies belegd in een omgeving met mogelijk hogere inflatieverwachtingen – en daarmee hogere rentes – met als resultaat dat met deze premies meer pensioen kan worden opgebouwd. Anders gezegd: toekomstige pensioenpremies genieten een zekere mate van inflatiebescherming.”*

Pensioenfondsen hebben de ambitie om pensioen mee te laten groeien met de prijsstijgingen, stelt de Pensioenfederatie in oktober 2022 (PensioenFederatie 2022). Uit een rondgang onder hun leden bleek dat van de pensioenfondsen die reeds een besluit hadden genomen het overgrote deel in 2023 het pensioen zou verhogen. In een column in juni 2022 becommentarieerde de federatie al dat hoewel de pensioenpot kleiner wordt doordat obligaties minder waard worden als de rente omhoog gaat, met de stijgende rente de pensioenen toch omhoog kunnen. WTW publiceert jaarlijks de door een selectie van grote ondernemingen gehanteerde aannames bij het bepalen van de verplichting uit hoofde van hun toegezegde pensioenregelingen (DB). WTW rapporteert dat de gemiddelde disconteringsvoet voor alle in de studie opgenomen landen is gestegen. De toegepaste inflatiepercentages zijn gestegen voor Duitsland, de Verenigde Staten, Japan en Zwitserland, maar op basis van de Retail Price Index licht gedaald voor

het Verenigd Koninkrijk (WTW 2023). Het U.S. Bureau of Labor Statistics (2022) rapporteert een loonstijging van 5% over 2022 in de Verenigde Staten en Eurostat (2023) een stijging van 4,4% in de Europese Unie en 4,0% in de eurozone.

Of en op welke wijze de gestegen inflatie en rentes van invloed zijn op de in de jaarrekening opgenomen pensioenverplichtingen hangt af van de aard van de pensioenregeling. Met 37 ondernemingen (74%) biedt het overgrote deel van de onderzochte ondernemingen een combinatie aan van toegezegd-pensioenregelingen en toegezegde-bijdrageregelingen. Eén onderneming heeft toegelicht geen pensioenregeling aan te bieden, negen bieden hun werknemers alleen een toegezegd-pensioenregeling aan en slechts drie alleen een toegezegde-bijdrageregeling. In totaal bieden dus 46 ondernemingen (92%) één of meer toegezegd-pensioenregelingen aan. Bij 32 ondernemingen is de bepaling van de pensioenverplichting aangemerkt als een belangrijke schatting.

Voor de bepaling van de uit hoofde van het toegezegde pensioen op te nemen verplichting moet een aantal financiële schattingen worden gemaakt, zoals ten aanzien van toekomstige stijgingen van salarissen, inflatie en de te hanteren disconteringsvoet. Sommige plannen koppelen de doorlopende betalingen voor gepensioneerden ook expliciet aan de inflatie en een dergelijke indexering kan ook een impact hebben op de actuariële verplichting voor inactieve deelnemers.

De toegenomen inflatie en rentes hebben een tegengesteld effect op de pensioenverplichtingen. Toenemende inflatie en hieraan gerelateerde verwachte salarisstijgingen en pensioenindexaties leiden tot een hogere verplichting, terwijl de stijging van de disconteringsvoet veelal geleid heeft tot een daling van de verplichting uit hoofde van toegezegde pensioenrechten.

IAS 19.144 vereist dat een onderneming de significante actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de pensioenverplichting toelicht. Op grond van IAS 19.145 moet daarnaast via een gevoeligheidsanalyse inzicht worden gegeven in de bedragen, timing en onzekerheid van toekomstige kasstromen:

- a) voor elke belangrijke gehanteerde veronderstelling dient te worden aangegeven wat het effect is op de pensioenverplichting van een ‘redelijkerwijs mogelijke’ wijziging in de gehanteerde veronderstelling;
- b) de methoden en veronderstellingen die zijn gehanteerd in de gevoeligheidsanalyse en de beperkingen van de gehanteerde methode(n);
- c) details van wijzigingen ten opzichte van de vorige verslagperiode in de gehanteerde methoden en veronderstellingen, met vermelding van de reden(en) van de wijziging(en).

Een goed voorbeeld van een toelichting van de gehanteerde veronderstellingen en sensitiviteitsanalyse is opgenomen in de jaarrekening van Airbus SE, zie Figuur 5.

Figuur 5. Best practice voorbeeld toelichting van de gehanteerde veronderstellingen, Airbus SE, Annual Report 2022, pagina 53 en 56.**Actuarial risks for the Company**

The Defined Benefit Obligation ("DBO") exposes the Company to actuarial risks, including mainly the following ones:

Market price risk — The return on plan assets is assumed to be the discount rate derived from AA-rated corporate bonds. If the actual return rate of plan assets is lower than the applied discount rate, the net liability increases accordingly. Moreover, the market values of the plan assets are subject to volatility, which also impacts the net liability.

Interest rate risk — The level of the DBO is significantly impacted by the applied discount rate. The low interest rates in recent years, particular in the euro-denominated market environment, lead to a relatively high net pension liability. If there is again a decline in returns of corporate bonds, the DBO will increase in future periods, which might only be offset

partially by the positive development of market values of those corporate bonds included in plan assets. Generally, the pension obligation is sensitive to movements in the interest rate leading to volatile results in the valuation.

Inflation risk — The pension liabilities can be sensitive to movements in the inflation rate, whereby a higher inflation rate could lead to an increasing liability. Since some pension plans are directly related to salaries, increases in compensations could result in increasing pension obligations. For the deferred compensation plan P3, which is financed by the employees a fixed interest rate has been agreed.

Longevity risk — The pension liabilities are sensitive to the life expectancy of its members. Rising life expectancies lead to an increase in the valuation of the DBO.

Main average assumptions

The weighted average assumptions used in calculating the actuarial values of the most significant retirement plans as of 31 December 2022 are as follows:

	Pension plans in									
	Germany		France		UK		Participation in BAE Systems Pension Scheme in the UK		Canada	
	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021
(Rate in %)										
Discount rate	3.6	1.1	3.7	1.0	4.8	2.0	5.0	1.9	5.3	3.3
Rate of compensation increase	3.4	2.8	3.0	2.5	3.3	3.3	3.4	3.1	3.0	2.9
Rate of pension increase	2.4	1.7	2.1	1.6	3.0	3.0	3.1	3.1	2.0	2.0
Inflation rate	2.4	1.7	2.1	1.6	3.2	3.2	3.3	3.2	2.0	2.0

Discount rate — For Germany and France, the Company derives the discount rate used to determine the DBO from yields on high quality corporate bonds with an AA rating. The determination of the discount rate is based on the iBoxx € Corporates AA bond data and uses the granularity of single bond data in order to receive more market information from the given bond index. The discount rate for the estimated duration of the respective pension plan is then extrapolated along the yield curve. In the UK, it is determined with reference to the full yield curve of AA-rated sterling-denominated corporate bonds of varying maturities. The salary increase rates are based on long-term expectations of the respective employers, derived

from the assumed inflation rate and adjusted by promotional or productivity scales.

Rate of pension increase — Rates for pension payment increases are derived from the respective inflation rate for the plan.

Inflation rates — Inflation rate for German and French plans corresponds to the expected long term increase in cost of living. In the UK, the inflation assumptions are derived by reference to the difference between the yields on index-linked and fixed-interest long-term government bonds.

Pension obligations sensitivity to main assumptions

The following table shows how the present value of the DBO of retirement plans and deferred compensation would have been influenced by changes in the actuarial assumptions as set out for 31 December 2022:

	Change in actuarial assumptions	Impact on DBO	
		Change at 31 December	
		2022	2021
Present value of the DBO		15,704	22,297
Discount rate	Increase by 0.5%-point	(1,051)	(1,899)
	Decrease by 0.5%-point	1,178	2,187
Rate of compensation increase	Increase by 0.25%-point	84	168
	Decrease by 0.25%-point	(80)	(160)
Rate of pension increase	Increase by 0.25%-point	259	438
	Decrease by 0.25%-point	(250)	(420)
Life expectancy	Increase by one year	366	654

Sensitivities are calculated based on the same method (present value of the DBO calculated with the projected unit credit method) as applied when calculating the post-employment benefit obligations. The sensitivity analyses are based on a change of one assumption while holding all other assumptions

constant. This is unlikely to occur in practice and changes of more than one assumption may be correlated leading to different impacts on the DBO than disclosed above. If the assumptions change at a different level, the effect on the DBO is not necessarily in a linear relation.

In het onderzoek hebben we ons op de volgende veronderstellingen geconcentreerd:

1. disconteringsvoet
2. inflatiepercentage
3. verwachte salarisstijging
4. verwachte pensioenstijging

Zoals uit Tabel 5 blijkt, hebben 45 ondernemingen de gehanteerde disconteringsvoet toegelicht. Van de ondernemingen met een toegezegd-pensioenregeling heeft één onderneming dit niet gedaan. De reden hiervoor is dat de post voor de entiteit immaterieel is. Alle ondernemingen lichten in 2022 een hogere disconteringsvoet toe dan in 2021. Bij twee ondernemingen is de disconteringsvoet gestegen met (iets) minder dan 1%-punt, bij acht ondernemingen met

1–2%-punt en bij 35 ondernemingen is de stijging meer dan 2%-punt. De gemiddelde disconteringsvoet bedroeg in 2021 2,2% (mediaan 1,7%) en is in 2022 gestegen naar 4,5% (mediaan 4,2%), een gemiddelde stijging van 2,3%-punt.

Van de 21 ondernemingen die het inflatiepercentage hebben toegelicht, hebben 16 ondernemingen een stijging laten zien, waarvan 94% tussen de 0%–0,99%. Eén onderneming licht een stijging in de bandbreedte tussen 1%–2% toe, voor een groot deel gedreven door een stijging in het maximumpercentage in de Eurozone van 1,8% in 2021 naar 5,8% in 2022. Drie ondernemingen lieten een daling zien ten opzichte van het afgelopen jaar, waarvan er twee gelinkt zijn aan VK pensioenregelingen en één aan pensioenregelingen waarbij niet duidelijk is welke landen het betreft. De aan de VK gelinkte dalingen zijn in lijn met het eerdergenoemde onderzoek van WTW.

Tabel 5. Toelichting over actuariële veronderstellingen en sensitiviteit.

	Disconteringsvoet		Inflatie		Salaris stijging		Pensioen stijging	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toegezegd-pensioenregeling	46	100	46	100	46	100	46	100
Toelichting veronderstellingen								
Bandbreedte of meerdere percentages vermeld	36	78	15	33	27	59	13	28
Een enkel percentage vermeld	9	20	6	13	12	26	12	26
Geen toelichting van het percentage	1	2	25	54	7	15	21	46
Totaal	46	100	46	100	46	100	46	100
Toegepaste rate(s) gestegen t.o.v. 2021	45	100	16	76	28	72	22	88
Toegepaste rate(s) gedaald t.o.v. 2021	-	0	3	14	4	10	1	4
Toegepaste rate(s) gelijk t.o.v. 2021	-	0	1	5	7	18	2	8
Toegepaste rate(s) niet toegelicht in 2021	-	0	1	5	-	0	-	0
	45	100	21	100	39	100	25	100
Stijging 0–0.99%-punt	2	4	15	94	24	86	20	91
Stijging 1–2%-punt	8	18	1	6	4	14	2	9
Stijging >2%-punt	35	78	-	0	-	0	-	0
	45	100	16	100	28	100	22	100
Toelichting sensitiviteit								
Sensitiviteitsanalyse opgenomen	45	98	15	33	23	50	20	43
Geen sensitiviteitsanalyse opgenomen	1	2	31	67	23	50	26	57
	46	100	46	100	46	100	46	100
Gehanteerd percentage voor sensitiviteitsanalyse								
0,10%	1	2	2	13	3	13	1	5
0,25%	5	11	1	7	2	9	4	20
0,50%	30	67	9	60	16	69	14	70
0,75%	1	2	-	0	-	0	-	0
1,00%	7	16	3	20	2	9	1	5
1,50%	1	2	-	0	-	0	-	0
	45	100	15	100	23	100	20	100
Hoger dan 2021	1	2	1	7	-	0	-	0
Lager dan 2021	-	0	-	0	-	0	-	0
Gelijk aan 2021	44	98	14	93	22	96	20	100
Nieuw opgenomen in 2022	-	0	-	0	1	4	-	0
	45	100	15	100	23	100	20	100

Het gemiddelde inflatiepercentage is in 2022 met 0,33% (mediaan: 0,23%) naar 3,05% (mediaan: 2,64%) gestegen (2021: 2,72%, mediaan: 2,4%).

Salarisstijging was de tweede meest genoemde veronderstelling in 39 jaarverslagen. Het beeld is breed vergelijkbaar met de veranderingen voor inflatie. Van de 39 ondernemingen laten 28 (72%) een stijging zien in hun toegepaste percentages, terwijl zeven ze op hetzelfde niveau houden als voorgaand jaar. In vier jaarrekeningen zijn de percentages (licht) gedaald. De reden hiervoor zijn in twee gevallen VK pensioenplannen, een keer een bevroren VS plan en voor de rest worden toegezegd-pensioenplannen in Turkije en Brazilië genoemd. Bij 24 ondernemingen is de salarisverwachting gestegen met (iets) minder dan 1%-punt en bij vier ondernemingen met 1–2%-punt. De gemiddelde verwachte salarisstijging bedroeg in 2021 3,21% (mediaan 2,67%) en is in 2022 gestegen naar 3,64% (mediaan 3,12%); een gemiddelde stijging van 0,43%-punt.

De laatste onderzochte veronderstelling is de verwachte pensioenstijging, deze is toegelicht door 25 ondernemingen. Hiervan laten 22 ondernemingen een stijging zien, twee houden de verwachte stijging op hetzelfde niveau als voorgaand jaar en één laat een daling

zien (0,05%), die zoals bij de andere veronderstellingen betrekking heeft op een VK pensioenregeling. De gemiddelde verwachte pensioenstijging is in 2022 met 0,37% (mediaan: 0,24%) naar 3,22% (mediaan: 2,6%) gestegen (2021: 2,85%, mediaan: 2,36%).

Ondernemingen geven op verschillende manieren inzicht in de veronderstellingen die relevant zijn voor de verwachte toekomstige pensioenbetalingen. Van de 46 ondernemingen met een toegezegd-pensioenregeling lichten 42 ondernemingen naast de disconteringsvoet minimaal één andere aanname, zoals inflatiepercentages, salarisstijgingen of pensioenstijgingen, toe. Hierbij lichten 14 ondernemingen naast de disconteringsvoet nog salaris- en pensioenveronderstellingen toe, terwijl 10 ondernemingen naast de disconteringsvoet ook inflatie en salarisstijging toelichten. Negen ondernemingen hebben alle vier onderzochte veronderstellingen toegelicht. Slechts drie hebben alleen een toelichting van de disconteringsvoet opgenomen.

Van de drie ondernemingen die alleen de disconteringsvoet toegelicht hebben, geven twee aan de pensioenverplichtingen niet als belangrijke schatting te zien. De derde onderneming heeft naast de disconteringsvoet ook het verwachte rendement van plan assets toegelicht.

Opvallend in Tabel 5 is dat voor de sensitiviteitsanalyse van de disconteringsvoet, op één na, alle ondernemingen in 2022 dezelfde percentages hanteren voor de sensitiviteitsanalyse als in 2021. Bij 36 ondernemingen (80%) ligt dit percentage op 0,5% of lager en het hoogste gehanteerde percentage is 1,5%. De toegenomen volatiliteit van de rentes zou naar verwachting ook leiden tot een hogere ‘redelijkerwijs mogelijke’ wijziging in de gehanteerde veronderstelling voor de disconteringsvoet. Bij alle ondernemingen ligt het gehanteerde percentage aanmerkelijk lager dan de in 2022 waargenomen stijging van de disconteringsvoet van gemiddeld 2,3%-punt. Voor de andere drie veronderstellingen in ons onderzoek geldt een vergelijkbaar beeld. Op één na hebben alle ondernemingen dezelfde inflatiesensitiviteit gehanteerd als voorgaand jaar. Het meest gehanteerde percentage is 0,5% of lager bij 80% van de ondernemingen, terwijl de resterende ondernemingen 1% hanteren. Alle ondernemingen die een sensitiviteitsanalyse van salarisstijgingen (22) of pensioenstijgingen (20) toelichten passen dezelfde percentages toe als in 2021. Eén onderneming heeft in 2022 voor het eerst een sensitiviteit op salarisstijgingen opgenomen. Bij de sensitiviteitsanalyse op salarisstijging wordt door 91% van de ondernemingen een percentage van 0,5% of lager toegepast, 9% gebruikt het maximumpercentage van 1%. Bij pensioenstijgingen is het beeld vergelijkbaar – 95% past 0,5% of lager toe en één onderneming hanteert het hoogste percentage van 1%. Gezien de stijgende inflatie en salarissen wereldwijd lijken de gehanteerde percentages lager dan een “redelijkerwijs mogelijke wijziging” zoals bedoeld in IAS 19.

3.2.2. Financiële instrumenten

De macro-economische ontwikkelingen kunnen de waardering van financiële instrumenten beïnvloeden en vooral ook de risico's die zijn verbonden aan het houden van financiële instrumenten.

Informatieverschaffing over de risico's uit hoofde van financiële instrumenten vindt plaats op basis van IFRS 7 (Financial Instruments: Disclosures). Bij het totstandkomen van IFRS 7 had de IASB als doel om ondernemingen in hun jaarrekeningen te verplichten informatie te verstrekken die gebruikers ervan in staat stelt het volgende te beoordelen:

- a) het belang van financiële instrumenten voor de financiële positie en prestaties van de entiteit; en
- b) de aard en omvang van uit financiële instrumenten voortvloeiende risico's waaraan de entiteit tijdens de verslagperiode en op het einde van de verslagperiode wordt blootgesteld, en de wijze waarop de entiteit deze risico's beheerst.

Voor ons onderzoek ligt de focus op het tweede gedeelte van de doelstelling – de vraag of er voldoende informatie verstrekt is om de gebruiker in tijden van de huidige economische onzekerheden in staat te stellen de risico's omtrent de financiële instrumenten van de ondernemingen te begrijpen.

De gevoeligheidsanalyse die wordt voorgeschreven in IFRS 7 vereist dat een onderneming bepaalt wat een ‘redelijke’ verandering is van elk type risico dat samenhangt met financiële instrumenten. In de analyse dient te worden aangegeven hoe het eigen vermogen en het resultaat worden beïnvloed, indien risicovariabelen zouden veranderen als gevolg van deze redelijke verandering. Als alternatief staat IFRS 7 ook toe om een value at risk-analyse op te stellen. De gebruikte methoden en aannames dienen te worden toegelicht.

IFRS 7 is gebaseerd op een ‘through the eyes of management’-gedachte, waarbij in de toelichting naar voren wordt gebracht welke informatie het management gebruikt bij het beheersen van de risico's (De Vries and Veuger 2013). Hiermee worden jaarrekeninggebruikers in staat gesteld om de risico's voor de financiële positie en prestaties van een onderneming te beoordelen.

ESMA benadrukt in haar jaarlijkse Public Statement “European common enforcement priorities for 2022 annual financial reports” (ESMA 2022) dat in de jaarrekening duidelijk moet worden toegelicht in welke mate een onderneming wordt blootgesteld aan risico's die volgen uit de macro-economische veranderingen. Hierbij wordt vermeld dat, indien materieel, een gedetailleerde gevoeligheidsanalyse van de risico's opgenomen moet worden, met daarbij een beschrijving van de methodologie en de aannames die zijn toegepast en de wijzigingen ten opzichte van voorgaand jaar.

In het onderzoek hebben we gekeken naar de verstrekte toelichting over het valutarisico en het renterisico. Uit Tabel 6 blijkt dat slechts één van de onderzochte ondernemingen het percentage voor de gevoeligheidsanalyse van valutarisico's heeft aangepast in 2022. Van de 28 ondernemingen die een gevoeligheidsanalyse toelichten, houdt 75% in 2022 een percentage van +10% en -10% aan voor de gevoeligheidsanalyse voor valutarisico's. Er zijn slechts twee ondernemingen die een percentage hoger dan 10% voor de gevoeligheidsanalyse hebben toegepast, terwijl vijf ondernemingen een lager percentage hebben toegepast. Dit is opmerkelijk gezien de grotere volatiliteit van wisselkoersen in 2022. Sinds eind 2021 werd de EUR/USD-koers bijvoorbeeld beïnvloed door ontwikkelingen in de rentever verschillen tussen de eurozone en de VS en in 2022 heeft de koers zich bewogen tussen 0,96 en 1,14.

Verder valt op dat vijf ondernemingen helemaal geen gevoeligheidsanalyse voor valutarisico's in de toelichting hebben opgenomen, in vier van de vijf gevallen was dit vanwege het niet significante valutarisico van de onderneming. Voor één onderneming is het onduidelijk waarom de gevoeligheidsanalyse niet opgenomen is.

In één van de onderzochte jaarrekeningen is vermeld dat alhoewel de volatiliteit van de wisselkoersen in de markten waarin de groep actief is in het bereik van +/- 10% lag gedurende 2022, voor de gevoeligheidsanalyse voor valutarisico's een percentage van 5% is gehanteerd. Een nadere toelichting voor deze keuze is niet gegeven. Dit lijkt niet in lijn met de door IFRS 7 voorgeschreven ‘redelijke’ verandering van het valutarisico.

Tabel 6. Toelichting gevoeligheidsanalyse financiële instrumenten.

Toelichting sensitiviteit	Valutarisico		Renterisico	
	n	%	n	%
Sensitiviteitsanalyse opgenomen	28	56	31	62
Value at risk opgenomen	17	34	13	26
Geen sensitiviteitsanalyse opgenomen	5	10	6	12
	50	100	50	100
Gehanteerde wijziging voor sensitiviteitsanalyse				
20%	2	7	0	0
10%	21	75	0	0
5%	4	14	0	0
3%	0	0	1	3
1.25%	0	0	1	3
1%	1	4	20	67
0.50%	0	0	6	20
0.25%	0	0	1	3
0.10%	0	0	1	3
	28	100	30	100
Hoger dan 2021	1	4	4	13
Lager dan 2021	0	0	0	0
Gelijk aan 2021	27	96	27	87
	28	100	31	100

De gehanteerde percentages voor renterisico's zijn bij vier ondernemingen aangepast in 2022. In de opgenomen toelichtingen in de jaarrekeningen van ondernemingen die de gehanteerde gevoeligheidspercentages in 2022 hebben aangepast blijkt niet dat zij dit hebben gedaan als gevolg van de macro-economische veranderingen in 2022. Bijna 90% van de ondernemingen heeft de percentages voor de gevoeligheidsanalyses van renterisico's niet aangepast in 2022 en heeft ook geen toelichting opgenomen waarom deze percentages niet aangepast zijn. Echter, 43% van deze ondernemingen heeft het renterisico wel toegelicht als risico voor de onderneming elders in het jaarverslag.

Ook voor het renterisico is in de jaarrekening van de eerder genoemde onderneming vermeld dat gedurende 2022 een rentestijging in de bandbreedte van 2–4,5% gezien werd in de markten waarin de groep actief is, maar dat zij voor de gevoeligheidsanalyse voor renterisico's een percentage van 1% hanteert. Een nadere toelichting voor deze keuze wordt niet gegeven. Voor de beoordeling van de renterisico's van een onderneming heeft de jaarrekeninggebruiker een gevoeligheidsanalyse op basis van een hoger gevoeligheidspercentage nodig.

Tijdens het onderzoek naar de toelichtingen in het kader van IFRS 7 viel tevens op dat, met name bij banken, het terugvinden van de relevante informatie niet altijd eenvoudig is. Dit was ook een van de conclusies uit het onderzoek van Bout (2011). Oorzaken hiervan zijn dat de toelichtingen geen vaste plaats hebben in de jaarverslagen en dat de banken (deels vrijwillig) grote hoeveelheden informatie omtrent marktrisico's verstrekken. De omvang van de verstrekte data maakt het lastiger om die te interpreteren.

3.2.3. Hyperinflatie

IAS 29 is van toepassing als een economie is geclassificeerd als hyperinflationair. De standaard specificeert geen inflatiepercentage voor een economie om als hyperinflationair aangemerkt te worden, maar beschrijft de kenmerken van een dergelijke economische omgeving.

Bij de toepassing van IAS 29 wordt het in een stabiele valuta gerapporteerde eigen vermogen van het afgelopen jaar door twee factoren beïnvloed:

- het resulterende positieve of negatieve effect van het presenteren van balansposten en de posten van de winst-en-verliesrekening uitgedrukt in koopkrachteenheden van de functionele valuta per de rapporteringsdatum vanaf de datum waarop ze voor het eerst werden opgenomen ('restatement'); en
- het effect van de omrekening van de aangepaste resultaten en financiële posten in de presentatievaluta tegen de koers per balansdatum.

Hierbij ontstaat een verschil tussen het eindvermogen van het vorige jaar en het beginvermogen van het huidige jaar. Er zijn geen specifieke richtlijnen in IAS 29 opgenomen die bepalen waar dit verschil gepresenteerd moet worden in het jaar waarin een entiteit IAS 29 voor het eerst toepast. Het IFRS Interpretation Committee behandelde per agendabesluit in maart 2020 de presentatie van de restatement en omrekening op een doorlopende basis, maar hield niet specifiek rekening met de presentatie bij eerste toepassing. Naar onze mening kunnen die in het besluit uiteengezette principes ook bij eerste toepassing van IAS 29 angewend worden. Dat wil zeggen dat de presentatie van de koopkracht aanpassings- en omrekeningseffecten een van deze twee benaderingen kan volgen:

- het gecombineerde effect van aanpassing in overeenstemming met IAS 29 en omrekening in overeenstemming met IAS 21 als een nettowijziging in niet-gerealiseerde resultaten (OCI); of
- het omrekeningseffect via niet-gerealiseerde resultaten en het restatement effect als een wijziging in het eigen vermogen.

In het onderzoek hebben we zowel gefocust op de verwerking van de eerste toepassing van IAS 29 voor dochterondernemingen met Turkse lira als presentatievaluta als op de verwerking op doorlopende basis (zie Tabel 7).

De helft (25) van de entiteiten in onze onderzoekspopulatie heeft deelnemingen met een functionele valuta in een hyperinflationaire economie. Het betreft met name Turkije (19 ondernemingen) en Argentinië (19 ondernemingen). Voor groepen met dochterondernemingen in Turkije was 2022 het jaar van eerste toepassing van IAS 29. Vijf entiteiten schatten de impact als immaterieel en vier hebben er geen toelichting over opgenomen. We zien diversiteit in de praktijk van de verwerking van eerste toepassing van IAS 29. Van de tien ondernemingen boeken acht (80%) de impact via het eigen vermogen, één (10%) onderneming boekt de

Tabel 7. Verwerking impact hyperinflatie op de jaarrekening.

	Aanpassing van het overzicht van het totaalresultaat en de balans voor inflatie (IAS29.9)		Cumulatieve aanpassing eerste toepassing hyperinflatie (Turkije) op beginstand eigen vermogen		Aanpassing van het belang in het eigen vermogen van de dochteronderneming na eerste verwerking	
	n	%	n	%	n	%
Totaal	25	100	19	100	25	100
Verwerkingswijze toegelicht	17	68	10	53	15	60
Immateriële impact op jaarrekening toegelicht	6	24	5	26	6	24
Toelichting niet opgenomen	2	8	4	21	4	16
	25	100	19	100	25	100
Verwerkt via winst-en-verliesrekening	15	88	1	10	3	20
Verwerkt in het overig totaalresultaat	2	12	1	10	8	53
Verwerkt in het eigen vermogen	-	0	8	80	4	27
	17	100	10	100	15	100

Figuur 6. Best practice toelichting eerste toepassing Hyperinflatie, ING Group NV, Annual Report 2022, pagina 198.

1.6 Other developments

Application of IAS 29 'Financial Reporting in Hyperinflationary Economies'

During the second quarter of 2022 Turkey became a hyperinflationary economy for accounting purposes. As ING Group has a subsidiary in Turkey, ING Group applied IAS 29 'Financial Reporting in Hyperinflationary Economies' to its operations as if the economy in Turkey had always been hyperinflationary. Given that ING Group presents its results in EUR, comparatives were not restated and IAS 29 was applied from 1 January 2022 with the impact of the first-time application and the effect for the period both shown in these Consolidated financial statements for the year ended 31 December 2022.

Under IAS 29, the results of the operations in Turkey should be stated in terms of the current purchasing power at the reporting date. For that, the consumer price index (CPI) as determined by the Turkish Statistical Institute was used.

The development of the CPI during the year ended 31 December 2022 was as follows (2003=100):

1 January 2022	686.95
31 December 2022	1,128.45
Change for the period	64.27%

To state all the items in the financial statements in terms of their current purchasing power at the reporting date, ING Group restated the non-monetary items of ING Turkey (such as properties and equipment, intangibles, right-of use assets and shareholder's equity) for the changes in CPI up to the reporting date. Monetary items (such as cash and balances with banks, loans and advances and deposits) are not restated as they are already expressed in the current purchasing power. Furthermore, all items in the statement of comprehensive income were also restated for the effects of inflation based on the developments in CPI during the 12 month period to reflect the purchasing power as at 31 December 2022.

The effect of such restatement of the statement of comprehensive income and the balance sheet for inflation in the current period has been recognised in the statement of profit or loss within 'Other net income' as a 'Net monetary gain or loss'. The net monetary loss for the period represents the loss of purchasing power by the net monetary position (monetary assets exceeding monetary liabilities) of ING Turkey.

After the application of the above restatement procedures in Turkish Lira under IAS 29, the financial position and the results for the period of ING Turkey are translated and presented in EUR at the exchange rate on 31 December 2022. For the statement of comprehensive income this is in contrast with the usual translation procedures where items of comprehensive income are translated at the exchange rate at the date of transaction. Furthermore, ING Group selected to present both the restatement effect resulting from restating ING Group's interest in the equity of ING Turkey as required by IAS 29; and the translation effect from translating at a closing rate that differs from the previous closing rate, in the Currency translation reserve.

Refer to Note 19 'Equity' for the impact of applying IAS 29 during the year ended 31 December 2022.

impact via het totaalresultaat en één via de winst-en-verliesrekening. De vervolgverwerking van de impact op de openingsstand van het eigen vermogen laat ook diversiteit in de verwerking zien. Een kleine meerderheid van 53% (acht ondernemingen) boekt het verschil via het totaalresultaat, 27% (vier ondernemingen) via het eigen vermogen en 20% (drie ondernemingen) via de winst-en-verliesrekening. De laatste optie, de verwerk-

ing via de winst-en-verliesrekening, lijkt niet in lijn met de eerdergenoemde uitspraak van de IFRIC.

De dochterondernemingen boeken een nettowinst of -verlies in de winst-en-verliesrekening door de uitdrukking van de niet-monetaire posten in koopkrachteenheden per jaareinde op grond van IAS 29.9. Bij de consolidatie van de ondernemingen zouden we deze winst of dit verlies in de winst-en-verliesrekening van de groep verwachten. Bij 15

ondernemingen (88%) is dit het geval, terwijl dit bij twee anderen (12%) via het overig totaalresultaat geschiedt.

4. Conclusies en slotbeschouwing

Het jaar 2022 werd gekenmerkt door een diversiteit aan (aan elkaar gerelateerde) ontwikkelingen, zoals geopolitieke conflicten, problemen met de toeleveringsketen, tekort aan grondstoffen, inflatie, waaronder stijgende energieprijzen en stijgende rentes. Deze wereldwijde gebeurtenissen hebben ook impact op de jaarrekeningen van de grootste Europese beursgenoteerde ondernemingen. De meeste ondernemingen hebben het bestuursverslag en de algemene toelichtingparagraaf gebruikt om de impact van de macro-economische en geopolitieke invloed op de onderneming en haar jaarrekening te bespreken.

In dit onderzoek hebben we ons op een aantal balansposten geconcentreerd, die in grote mate afhankelijk zijn van (economische) veronderstellingen en door ondernemingen vaak als belangrijke schattingen aangeduid zijn waardoor de standaarden informatie over aannames en sensitiviteiten voorschrijven. In het algemeen zijn de effecten van stijgende rentes en infla-

tie weerspiegeld in de gehanteerde veronderstellingen voor de posten die hierdoor geraakt worden, zoals de waardering van immateriële en materiële vaste activa en pensioenverplichtingen.

IFRS vereist daarnaast dat ondernemingen de redelijkerwijs mogelijke wijzigingen toelichten bij de gevoeligheidsanalyse voor zowel impairment tests voor immateriële en materiële vaste activa (IAS 36), toegezegd-pensioenregelingen (IAS 19) als ook financiële instrumenten (IFRS 7). Ons onderzoek laat echter zien dat in het overgrote deel van de jaarrekeningen de percentages in de gevoeligheidsanalyses de gewijzigde macro-economische omstandigheden per eind december 2022 genegeerd zijn. In plaats daarvan zijn de in 2021 gehanteerde percentages aangehouden zonder verdere uitleg. Hiermee zijn de ondernemingen niet aan de oproep van ESMA tegemoetgekomen.

Bij hyperinflatie zien we diversiteit in verwerking en beperkte toelichtingen rond de manier van eerste toepassing en de vervolgverwerking van de impact op het beginsaldo van het eigen vermogen door het aanpassen aan de relevante koopkrachteenheden en het effect van de omrekening. Hier is nog ruimte voor verbetering.

-
- **Prof. dr. A.J. Brouwer RA – Arjan** is partner bij PwC en hoogleraar externe verslaggeving aan de Vrije Universiteit Amsterdam.
 - **D. Meijn – Deborah** is senior associate binnen het National Office van PwC.
 - **N. van der Reijden BA (Hons) CA – Nina** is senior manager binnen het National Office van PwC.
-

Dankwoord

De auteurs bedanken Tanya van Eijk en Arno Swanepoel voor hun ondersteuning bij de dataverzameling.

Noten

1. Bron: www.stoxx.com EURO STOXX 50® INDEX.
2. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L0034>.
3. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32004L0109>.

Literatuur

- AFM [Autoriteit Financiële Markten] (2012) Bijzondere waardevermindering van activa Toezicht Financiële Verslaggeving. Amsterdam.
- Backhuijs JB, Bosman JG (2010) Impairment van goodwill. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 84(1): 27–38. <https://doi.org/10.5117/mab.84.10882>
- Bout BJ (2011) Toepassing IFRS 7 door Nederlandse en Europese banken. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 85(12): 658–677. <https://doi.org/10.5117/mab.85.13899>
- De Vries KJ, De Veuger P (2013) Derivaten in de jaarrekening. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 87(6): 250–266. <https://doi.org/10.5117/mab.87.17816>
- ESMA [European Securities and Markets Authority] (2013) European enforcers review of impairment of goodwill and other intangible assets in the IFRS financial statements. Parijs.
- ESMA [European Securities and Markets Authority] (2022) European common enforcement priorities for 2022 annual financial

- reports. Parijs. <https://www.esma.europa.eu/document/esma-statement-european-common-enforcement-priorities-2022-annual-reports>
- ECB [Europese Centrale Bank] (2022) ECB Persbericht - Monetair-beleidsbeslissingen. <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.mp221027~df1d778b84.nl.html>
 - Eurostat (2023) EU hourly wages & salaries increased by 4.4% in 2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230420-1>
 - Glendening M (2017) Critical Accounting Estimate Disclosures and the Predictive Value of Earnings. American Accounting Association. Accounting Horizons 31(4): 1–12. <https://doi.org/10.2308/acch-51801>
 - IMF (2022) War sets back the global recovery. World Economic Outlook April 2022. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>
 - Knot, K (2023) Speech Klaas Knot - “Inflatie en pensioenen: licht aan de horizon”. <https://www.dnb.nl/algemeen-nieuws/speech-2023/speech-klaas-knot-inflatie-en-pensioenen-licht-aan-de-horizon/>
 - Kuipers I, Ter Hoeven R (2013) Bijzondere waardeverminderingen in de jaarrekening. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 87(12): 507–524. <https://doi.org/10.5117/mab.87.13902>
 - PensioenFederatie (2022) Overzicht pensioenfondsen: volgend jaar een hoger pensioen. <https://www.pensioenfederatie.nl/actueel/nieuws/2022/11-november/overzicht-pensioenfondsen-volgend-jaar-een-hoger-pensioen>
 - U.S. Bureau of Labor Statistics (2022) Employment Cost Index News Release - December 2022. USDL-23-0147. https://www.bls.gov/news.release/archives/eci_01312023.htm
 - Van Daelen M, De Groot J (2014) Risicoverslaggeving in het directieverslag in beweging. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 88(12): 543–555. <https://doi.org/10.5117/mab.88.31213>
 - Verenigde Naties (2022) World Economic Situation and Prospects: December 2022 Briefing, No. 167. <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-december-2022-briefing-no-167/>
 - WTW (2023) 2023 Global Survey of Accounting Assumptions for Defined Benefit Plans. <https://www.wtwco.com/en-sg/insights/2023/08/2023-global-survey-of-accounting-assumptions-for-defined-benefit-plans>

Bijlage 1: Lijst van onderzochte ondernemingen

Adidas AG
 Adyen NV
 Koninklijke Ahold Delhaize NV
 Airbus SE
 Air Liquide SA
 Allianz SE
 Anheuser-Busch In Bev SA/NV
 ASML Holding NV
 Axa SA
 Banco Bilbao Vizcaya Argentaria S.A.
 Banco Santander S.A.
 BASF S.E.
 Bayer AG
 Bayerische Motoren Werke AG
 BNP Paribas S.A.
 CRH plc
 Danone S.A.
 Deutsche Börse AG
 Deutsche Post AG
 Deutsche Telekom AG
 Enel SpA
 Eni SpA
 EssilorLuxottica SA
 Flutter Entertainment plc
 Hermès International SA

Iberdrola SA
 Industria De Diseno Textil SA
 Infineon Technologies AG
 ING Groep NV
 Intesa Sanpaolo SpA
 Kering SA
 L’Oreal SA
 Lvmh Moet Hennessy Vuitton SE
 Mercedes-Benz Group AG
 Muenchener Rueckversicherungs-Gesellschaft AG
 Nokia Oyj
 Nordea Bank Abp
 Pernod Ricard SA
 Prosus NV
 Safran SA
 Sanofi SA
 Sap SE
 Schneider Electric SE
 Siemens AG
 Stellantis NV
 TotalEnergies SE
 UniCredit SpA
 Vinci SA
 Volkswagen AG
 Vonovia SE